Nr 253.

Af herr **Helger,** *om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående anordnande af en planmässigt bedrifven effektiv nykterhetsundervisning.*

I det anförande till statsrådsprotokollet, hvarmed statsministern motiverade tillsättandet af den kungl. nykterhetskommittén, yttrades bland annat följande:

»Ett af de betydelsefullaste föremål för fosterlandsvännens intresse måste förvisso vara frågan om höjande af nykterheten hos vårt folk. Den allmänna ordningen har icke en svårare fiende än rusdrycksbegäret och ingen bättre vän än nykterheten, hemmets frid och glädje, äktenskapets och familjens lycka störas och förstöras i oräkneliga fall af rusdryckseländet. Den enskilda ekonomien skulle genom en allmän nykterhet väsentligt höjas. Och äfven den allmänna ekonomien skulle därigenom erhålla en mycket större säkerhet och styrka. Ty hur betydande svårigheter det än för ögonblicket må kunna innebära att från det allmänna aflyfta dess beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel, så vore det dock en bedräglig villa, om man trodde, att statens och kommunernas finanser icke i längden hvilade långt säkrare på ett nyktert folks arbete än på rusdrycksbegär och rusdrycksnjutning.

Andlig och materiell förkofran för folk som för individ växer helt visst jämsides med nykterhetens tillväxt. Och det kan icke betviflas, att äfven fosterlandets försvar måste afsevärdt vinna i styrka genom nykterhetens utbredande och höjande.

Striden mot rusdryckerna är hos oss af gammalt datum. Och förvisso står vårt folk i stor tacksamhetsskuld till alla de svenska män och kvinnor — döda som lefvande, fattiga som rika — hvilka samlat sig till

härnadståg för alkoholmissbrukets bekämpande och nykterhetens utbredande.»

I detta uttalande har i koncentrerad form sammanförts det viktigaste af de motiv, som ligga till grund för en planmässigt bedrifven och till allmän folknykterhet syftande nykterhetsverksamhet. Att denna allmänna folknykterhet icke torde kunna fullständigt uppnås med mindre man beslutar sig för att successivt genomföra ett permanent rusdrycksförbud, erkännes numera af den öfverväldigande majoriteten bland Sveriges vuxna befolkning. Den folkomröstning i förbudsfrågan, som anordnades 1909—1910 gaf nämligen, som bekant, till resultat, att af 2,034,774 röstande icke mindre än 1,884,298 kräfde förbud, under det att endast 16,715 voro emot detsamma, d. v. s. 92,6 % mot 0,8. I ingen annan fråga har folkmeningen manifesterat sig så bestämdt och afgörande som i denna. Det måste under sådant förhållande hälsas med tillfredsställelse, att landets regering lyssnat till folkets så godt som enhälliga röst och — i öfverensstämmelse med två af de största politiska partiernas program — gått i författning om utarbetandet af förslag till sådana lagstiftningsåtgärder, som syfta till en visserligen successiv, men dock fullständig lösning af nykterhetsfrågan. Emellertid är det uppenbart, att huru stark folkmeningen än är i sitt kraf på rusdrycksförbudet såsom ett af de kraftigaste och säkraste vapnen i kampen för uppnående af det stora målet: ett nyktert och ett i sedligt afseende starkt folk, så komma vid en sådan förbudslagstiftning, som allvarligt tar sikte på uppnåendet af positiva och effektiva resultat, betydande svårigheter att ställa sig hindrande och fördröjande i vägen. Den främsta af dessa svårigheter, som det gäller att bekämpa och öfvervinna, bottnar i den sekelgamla vanföreställningen, som ännu synes hafva djupa rötter till och med inom folklager, där man berömmer sig mest af upplysning och förfinad kultur, nämligen att alkoholnjutningen skulle vara en »lojal och legitim vana», så omgärdad af lagens helgd, att det rent af betraktas som ett brott att sätta den i fråga. Härtill kommer hos många en betänklig brist på allmänanda, som gör, att man hellre låter tusentals medborgare och medmänniskor gå under än man finner sig i en lagstiftning, som på minsta vis rubbar egna bekvämligheter samt nöjes- och njutningsbehof. Den gamla invändningen: skall jag taga vara på min broder? har på detta område moderniserats till: skall jag afstå ifrån min halfva pilsner, därför att en del stackare icke kunna vara måttliga? För sådana människor, hos hvilka dessa båda grundåskådningar äro dominerande — alkoholsedens och alkoholbegärets tillgodoseende utan hänsyn till

någonting annat — gäller det att till hvarje pris slå vakt om den bestående och »legitima» rusdryckshandteringen. För dem te sig naturligtvis de rent yttre svårigheterna för en effektiv nykterhetslagstiftning — de ekonomiska och internationella — större än för andra. Och där de icke ändå synas tillräckligt vägande för bekämpandet af en dylik lagstiftning, där drar man sig ingalunda för att förstora dem och att uppkonstruera andra. Ja, det saknas icke ens tecken, som tyda på, att man på en del håll icke drar sig för att vidtaga åtgärder i bestämdt syfte att binda den nationella handlingsfriheten och sålunda göra oss ännu mera beroende af utlandet och utländskt alkoholkapital än hvad som för närvarande är fallet. På dessa håll spekulerar man gärna i folks okunnighet såväl om nykterhetslagstiftningens syfte och allmänna förutsättningar som om de medel och alla de utvägar, som de i rusdryckshandteringens fortbestånd direkt intresserade betjäna sig utaf, när det gäller att hindra en nödvändig lagstiftning eller att göra redan gällande bestämmelser verkningslösa.

Under sådana förhållanden blir det gamla krafvet på en planmässig, effektiv och hela folket genomträngande nykterhetsundervisning och uppfostran så mycket mera befogadt. Om det är sant, hvad alla synas erkänna, att redan med nuvarande nykterhetslagstiftning det första och viktigaste och därför grundvillkoret för uppnåendet af positiva resultat är folkets viljeriktning, grundad på en verklig kunskap i alkoholfrågan, så bör det vara obestridligt, att denna kunskap och viljeriktning kräfves i ännu mycket högre grad, när man går att sätta yxan till roten af intressen och sedvänjor, som hafva sekelgamla traditioner. Saknas dessa förutsättningar, så blir krafvet på att »folkets tydligt uttryckta vilja skall respekteras af enhvar» utan betydelse, när det på allvar gäller att realisera denna folkvilja. »Alltjämt måste» därför »arbetet fortgå på att genom en kraftig upplysningsverksamhet utbreda och stärka en sådan folkanda, förutan hvilken ett parmanent rusdrycksförbud icke kan blifva en fullt verksam och därför slutgiltig lösning af nykterhetsfrågan.»

Det är naturligtvis uteslutet, att regeringen vid tillsättandet af den kungl. nykterhetskommittén skulle hafva förbisett eller underskattat den djupa innebörden i detta uttalande, hämtadt ur Frisinnade landsföreningens senast antagna program. Orsaken till att i kommitténs uppgift icke synes hafva ingått att i samband med framläggandet af förslag till reviderad nykterhetslagstiftning taga i öfvervägande, hvilka åtgärder i undervisningssyfte, som nödvändigtvis borde kombineras med densamma, får väl snarare antagas vara den, att regeringen härutinnan icke haft tillfälle taga i

öfvervägande de mycket stora luckor och brister, som äro tillfinnandes beträffande upplysningsarbetet i alkoholfrågan. Möjligen har man också menat, att kungl. cirkuläret af den 4 nov. 1892, hvari påbjudes undervisning »om de rusgifvande ämnenas natur och verkningar», lämnade en tillräcklig garanti för, att den folkupplysning och folkuppfostran, hvarpå icke minst nykterhetslagstiftningen måste bygga, skulle redan nu vara vederbörligen tillgodosedd, och detta desto hellre som på senare tiden äfven tillkommit en institution — Centralförbundet för nykterhetsundervisning — genom hvilken nykterhetssällskapen bedrifva en ganska omfattande upplysningsverksamhet både inom och utom skolan. Emellertid måste man härvid taga i betraktande, dels att kungl. cirkuläret af 1892 icke förutsätter en planmässig, rationellt och allsidigt bedrifven nykterhetsundervisning, sådan som nuvarande ändrade förhållanden kräfva, dels att den frivilligt bedrifna upplysningsverksamhet, som utföres af centralförbundet och andra institutioner, ännu saknar de ekonomiska resurser och den innerliga kontakt med undervisningsanstalterna inom alla samhällslager, som torde vara en viktig förutsättning för åstadkommandet af den genomgripande och djupgående folkuppfostran och folkupplysning, som är af nöden.

Hvad då först beträffar nykterhetsundervisningen inom folkskolan, så finnas därstädes i allmänhet hvarken särskild tid anslagen eller genomgående planmässighet vid densammas bedrifvande. Öfver det hela hvilar något tillfälligt och famlande, hvartill kommer, att den utbildning, litteratur och undervisningsmateriel, hvarutaf undervisningens resultat äro i så hög grad beroende, i alltför stor utsträckning saknas. Och dessa brister göra sig i detta fall mera kännbara än på alla andra områden, enär det här gäller icke blott inlärandet af en rent mekanisk färdighet, såsom exempelvis läsning, skrifning och räkning etc., utan undervisning i en fråga, mera allsidig och komplicerad än många andra. Den lärare, som härvidlag skall vara i stånd att *väl* fylla sin uppgift, måste — förutom att han har ett lefvande personligt nykterhetsintresse — äfven vara en god psykolog och människokännare samt väl bevandrad icke blott i den medicinskt-fysiologiska och etiska nykterhetslitteraturen, utan jämväl nära förtrogen med de stora samhällsproblemen öfver hufvud taget — villkoren för individens, familjens och samhällets hygieniska lif och ekonomiska välstånd, den miljö, i hvilken människorna uppfostras och lefva, fattigvårds- och sjukvårdsförhållanden, brottslighet, ärftlighetsproblemet etc. etc. Han bör vara väl bevandrad i historien och litteraturen och äga god kännedom om såväl nykterhetslagstiftningen i allmänhet som ock den del af den-

samma, som syftar till folkets upplysning och fostran på detta område. Men en sådan utbildning, nyttig och nödvändig äfven för undervisningen i åtskilliga andra ämnen, kan aldrig erhållas i seminarierna, huru väl och planmässigt undervisningen i alkohol- och hälsolära där än må bedrifvas. Redan tidens korthet gör det omöjligt. Men härtill kommer, att denna utbildning aldrig kan blifva mera lefvande och omfattande utan att den anknytes till lärarens mognande erfarenhet inom sin egen undervisning och ute i lefvande lifvet. Hvad som här behöfves är sålunda icke blott planmässiga och ämnets omfattning och betydelse väl tillgodoseende bestämmelser i normalplanen för folkskolan, utan såsom ett komplement härtill en serie åtgärder *utom* seminarium och folkskola, syftande till folkskollärarekårens fortsatta utbildning och vidtagna under dess egen frivilliga medverkan samt grundad på dess eget intresse för saken.

De erfarenheter, som under de tjugu år, kungl. cirkuläret varit gällande, gjorts angående nu ifrågavarande undervisning, bekräfta behofvet af dels revision af nämnda cirkulär, kompletteradt med tillfredsställande bestämmelser i normalplanen för folk- och småskolor, dels ock att nykterhetsundervisningen i den mening, som ofvan antydts, lämnas nödigt utrymme på seminariernas program. I förstnämnda afseende riktades år 1909 till folkundervisningskommittén en petition ifrån Sveriges lärares nykterhetssällskaps förbundsstyrelse, hvilken petition hade följande lydelse:

»Nykterhetsundervisningen i våra folk- och småskolor har hittills bedrifvits på grund af det kungl. cirkuläret af den 4 nov. 1892, hvilket föreskrifver, att »i folkskolorna skall vid undervisningen i naturkunnighet meddelas en efter lärjungarnes uppfattningsförmåga lämpad undervisning om de rusgifvande ämnenas natur och verkningar» . . . äfvensom »att vid undervisningen i kristendomskunskap och historia frågan om bruket af de rusgifvande ämnena bör . . . med allvar och kraft behandlas från etisk och ekonomisk synpunkt.»

Hvad beträffar sambandet mellan ifrågavarande undervisning och undervisningen i naturkunnighet i öfrigt, ger nu gällande normalplan den helt naturliga anvisningen, att nykterhetsundervisningen skall anknytas till redogörelsen för människokroppens byggnad, förrättningar och vård, hvilken redogörelse skall förekomma i tredje årsklassen i skolor af typen litt. A. och växelvis i tredje och fjärde årsklasserna i öfriga folkskolor.

Nykterhetsundervisningen kommer således i bästa fall att något grundligare meddelas i endast en årsklass. Men med hänsyn till vikten af denna del af uppfostran, hvilken kan och bör hafva en särdeles stor be-

tydelse för barnets kommande lif, anser styrelsen det anbefallda omfånget och tiden för ifrågavarande undervisning vara alldeles otillräckliga.

Denna mening har vunnit utbredning inom vida kretsar af intresserade i vårt land. På flera ställen hafva resp. skolstyrelser — ofta på förslag af vederbörande lärarekår — vidtagit särskilda anordningar för att möjliggöra en utvidgad nykterhetsundervisning. Dessa anordningar äro emellertid olika för olika platser och ge för det mesta intryck af något tillfälligt. Lektionerna i de anbefallda kurserna blifva ofta lösryckta delar ur hvad man på senare tider börjat kalla alkohollläran. Om också en dylik utvidgad nykterhetsundervisning flerstädes burit goda frukter och varit till stort gagn, så kunna dock i det hela dessa tillfälliga anordningar icke göra till fyllest.

Vore det härvidlag fråga endast om att meddela kunskap, skulle det möjligen kunna vara nog med blott en årskurs i ämnet, och borde denna då helst förläggas strax före slutet af skolgången. Men det gäller i stället lika mycket, ja, framför allt att för det afsedda ändamålet påverka viljan. En sådan påverkan bör, såvidt möjligt, fortgå hela skoltiden. Ämnet bör därför helst förekomma på skolans alla stadier.

Det är dock icke styrelsens mening att alkohollära bör upptagas som ett särskildt skolämne för sig och behandlas som sådant under hela skoltiden. Ett sådant förfarande skulle näppeligen kunna anses lämpadt vare sig efter ämnets beskaffenhet eller efter barnanaturen. Däremot håller styrelsen före, att undervisningen om rusdryckerna lämpligen bör förbindas med undervisning i hälsolära. Detta senare ämne är af sådan vikt, att det mera än hittills bör beaktas i våra skolor. Riksdagen har äfven i skrifvelse till Kungl. Maj:t framställt begäran om åtgärder i dylikt syfte.

Hälsolära med nykterhetsundervisning bör sålunda, enligt styrelsens mening, som ett särskildt läroämne upptagas på skolans schema.

En sådan anordning beträffande nykterhetsundervisningen har under de sista tjugufem åren tillämpats i Förenta staternas skolor och enligt opartiska iakttagares vittnesbörd ledt till synnerligen goda resultat. Äfven i England har på läkarnes enhälliga begäran en förordning om dylik undervisning i folkskolorna i år utfärdats.

I vårt land ha i synnerhet vid skolmöten och utbildningskurser för lärare yrkanden flera gånger framställts om en liknande anordning i fråga om förevarande läroämnen i skolorna. Så antogs vid senaste allm. folkskollärarемötet i Gäfle enhälligt en resolution, hvari begärdes, att hälso-

lära med nykterhetsundervisning måtte som ett särskildt ämne upptagas i en ny normalplan för folkundervisningen.

Angående detaljerna i fråga om undervisningens anordning vågar styrelsen ej framkomma med något bestämdt förslag. Men då det härvidlag, såsom förut antydts, icke så mycket gäller att meddela barnen ett visst mått af vetande som framför allt *att lära dem lefva ett hygieniskt och nyktert lif,* så vill styrelsen som ett önskemål uttala, att ifrågavarande undervisning i en eller annan form bör förekomma i skolans samtliga klasser.

Styrelsen vill slutligen meddela, att öfverläggningar i denna fråga ägt rum inom vårt förbunds lokalföreningar med ledning af ett utkast till plan för hälsolära med nykterhetsundervisning.

På grund af det nu anförda får styrelsen för Sveriges lärares nykterhetsförbund vördsamt hemställa,

att kungl. folkundervisningskommittén vid utarbetandet af förslag till ny normalplan för undervisningen i folkskolor och småskolor ville såsom särskildt läroämne upptaga hälsolära med nykterhetsundervisning.»

Såsom i ofvannämnda petition erinras, har äfven folkskollärarekåren på allmänt möte i Gäfle 1908 utvecklat behofvet af åtgärder till nykterhetsundervisningens ordnande och fördjupning, hvartill kan erinras om ett uttalande i samma syfte vid 13:e allm. folkskolläraremötet i Stockholm 1—3 juli 1903. Detta uttalande hade följande lydelse: »För att med framgång kunna fullgöra sin skyldighet att meddela undervisning om de rusgifvande ämnenas natur och verkningar måste läraren äga grundlig kunskap om, hvad man på vetenskapens nuvarande ståndpunkt har sig bekant angående ifrågavarande verkningar, de fysiologiska liksom de moraliska och sociala. Läraren bör vid undervisningen kunna stödja sin framställning på lämplig, efter vetenskapliga och pedagogiska grunder utarbetad åskådningsmateriel. För vinnande af ett godt resultat kräfves slutligen, att läraren är besjälad af ett lefvande intresse för nykterhetens sak och genom eget personligt föredöme visar sig öfvertygad om *dess nödvändighet för vårt folks och vår odlings framtid.*»

Sveriges läkares nykterhetssällskap har ock i en skrifvelse af den 9 juli 1904 till chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet anfört följande, som jag här återgifver:

»I första rummet har föreningen anhållit, det herr statsrådet måtte vidtaga nödiga åtgärder, att kungl. förordningen af den 4 nov. 1892 om undervisning i rikets allm. läroverk, seminarier och folkskolor angående

de rusgifvande ämnenas natur och verkningar samvetsgrant efterlefves, något, som för närvarande enligt talrika samstämmande uppgifter ej sker. Nämnda undervisning lär ej sällan med förbiseende eller kringgående af förordningens bestämmelser göras alltför knapphändigt eller rent af undanskjutas.

Vidare har föreningen önskat framhålla, att professor Tigerstedts i ofvannämnda förordning omtalade skrift: »Om spritdryckerna», hvilken genom kungl. ecklesiastikdepartementets försorg utdelas till vägledning åt vederbörande lärare, nu är utgången ur bokhandeln, och att en ny bok borde utgifvas.

I samband härmed har föreningen velat framhålla önskvärdheten af att genom Kungl. Maj:ts försorg måtte till hvarje högre elementarläroverk och seminarium utdelas ett exemplar af d:r Matti Helenius' arbete: »Alkoholspörsmålet såsom en samhällsfråga», afsedt att utgöra en mer omfattande källskrift till de lärares tjänst, hvilka skola undervisa om rusdryckernas verkningar. Till slut har föreningen tänkt sig såsom ett medel att väcka och underhålla intresset vid de högre läroverken för undervisningen angående rusdryckerna den åtgärden, att någon gång ett ämne, tillhörande alkoholfrågans område, skulle gifvas i studentskrifningarna.

I det vi härmed till Eder, herr statsråd, framföra svenska läkarnes nykterhetsförenings ofvan nämnda önskemål, anhålla vi för vår del att få varmt betona, att enligt vår uppfattning den viktigaste åtgärden för närvarande är att åvägabringa en effektiv undervisning för lärarne själfva, angående de rusgifvande ämnenas natur och verkningar.

Innan denna undervisning blir på ett tillfredsställande sätt ordnad, är det naturligt, att många lärares intresse för undervisningen på detta område måste blifva litet eller intet.

Den kungl. förordningen om rusdrycksundervisningen innehåller bl. a. »att, vid antagandet af nya läroböcker — — — — i naturkunnighet, hänsyn bör tagas äfven därtill, huruvida de rusgifvande ämnenas natur och verkningar däri blifvit på ett tillfredsställande sätt framställda». Vi hafva öfvertygat oss om, att detta ingalunda alltid är händelsen.

Ännu viktigare är lärarnes utbildning. All undervisning förutsätter full sakkunskap och verkligt sakintresse hos läraren. Detta gäller visserligen all naturvetenskap, men i särskild grad ifrågavarande ämne, där läraren måste söka vinna lärjungarnes bifall och äfven deras personliga intresse. För att kunna gifva undervisning med sådant mål, kräfves god utbildning och en naturvetenskaplig grund hos läraren. Tillräcklig tid

bör kunna anslås åt detta ämne vid seminarierna och en för de blifvande lärarne lämpad lärobok — — — — bör utarbetas för seminarieundervisningen.

Hvad som yttrats om den vid seminarierna utbildade läraren gäller till någon del äfven elementarläroverkens lärare. Det har länge varit ett önskemål, att en kurs i skolhygien gåfves vid profårskurserna, och i denna kurs borde ingå en lämplig framställning af alkoholfrågan. Först genom att sålunda bereda möjlighet till en bättre utbildning af lärarekåren i här berörda riktning torde det blifva möjligt att göra undervisningen rörande alkoholfrågan i skolorna verkligt god. Först därigenom kan den kungl. förordningen af den 4 november 1892 blifva fruktbringande.»

Den 10 februari 1888, alltså för 24 år sedan, bestämde Kungl. Maj:t, att de till den kungl. nykterhetskommissionen af den 29 oktober 1886 ingifna och af generaldirektören Magnus Huss författade »Varningsord mot brännvinsbruk och dryckenskap» skulle »anslås å sådant ställe i allmänna läroverkens och folkskolans lärosalar, att de må vara för skolungdomen tillgängliga». Om dessa varningsord torde kunna sägas detsamma som om kungl. cirkuläret af 1892, att de äro föråldrade eller, såsom kungl. öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk uttrycker sig, »med hänsyn till innehållet ej längre fullt motsvara nutida kraf, hvarjämte kan ifrågasättas, om de varmhjärtade varningar och maningar, nämnda varningsord innehålla, äro framställda i sådan form, som bäst lämpar sig för de unga». I sitt yttrande till Kungl. Maj:t i anledning af petition af den 18 oktober 1908 från Skara stifts pedagogiska nykterhetssällskap uttalar nämnda öfverstyrelse såsom sin åsikt, att det torde vara lämpligt, »att en helt ny, för våra dagars förhållanden mera afpassad samling varningsord rörande rusdryckerna, till omfånget ej öfverstigande förut omförmälda samling af sådana, utarbetades af sakkunnige och utdelades till olika slag af skolor inom landet». Såvidt hittills är bekant, hafva emellertid inga åtgärder vidtagits i det af öfverstyrelsen angifna syftet. Härtill kommer äfven, att Huss' varningsord numera torde vara tämligen okända och i allt fall obeaktade vid de allra flesta skolor, åtminstone hvad de allmänna läroverken beträffar.

Hvad seminarierna beträffar, måste rättvisligen erkännas, att man därstädes på sista tiden sträfvat efter att inom ramen af gällande kursplaner mera än förut tillgodose den i kungl. cirkuläret påbjudna nykterhetsundervisningen. Under år 1903 tillsattes af Svenska sällskapet för nykter-

het och folkuppfostran en kommitté, bestående af professor Ernst Almqvist, seminarierektor Fredrik Lundgren, fil. kandidaten August Ljunggren och professor C. G. Santesson, hvilka hade i uppdrag att föreslå åtgärder till förbättrande af undervisningen vid folkskollärare- och lärarinneseminarierna rörande de rusgifvande ämnenas natur och verkningar.

I sitt till Svenska sällskapet den 23 februari 1904 ingifna utlåtande uttalar kommittén bland annat följande: »De från seminarierna inkomna svaren röja visserligen, att nykterhetsundervisningen på flertalet håll omfattas med nit och intresse. Dock synes det oss tvifvelaktigt, huruvida bestämmelserna i kungl. cirkuläret af den 4 november 1892 på alla ställen nöjaktigt genomförts. Då svaren därjämte synas ådagalägga, att undervisningen rörande de rusgifvande ämnenas natur och verkningar i flera afseenden är mindre tillfredsställande, alldenstund bland annat stor olikformighet råder mellan de olika seminarierna rörande ordnandet af nämnda undervisning samt lämplig lärobok saknas, torde förslag till ett ändamålsenligt inpassande af ämnet i studieplanen samt till en lösning af läroboksfrågan vara af behofvet påkallade.»

Sedan kommitterade härefter ingått på en detaljerad plan för nykterhetsundervisningens omordnande vid seminarierna, föreslås åtgärder i syfte att åstadkomma lämplig lärobok, lektionsutkast till ledning för undervisningen — hvarvid äfven »i särskilda afdelningar böra behandlas de etiska och sociala synpunkterna» — lämpliga afdelningar i läseboken, behandlande detta ämne, äfvensom god undervisningsmateriel, helst ordnad i lämpliga serier till billigt pris.» »Ett af de viktigaste och bästa medlen att förbättra seminarieundervisningen rörande alkoholfrågan», yttrar kommittén, »vore otvifvelaktigt att *på prof* anordna en kurs i ämnet — särskildt dess mer omfattande och speciella, naturvetenskapliga del — vid ett eller ett par af seminarierna. Denna kurs skulle icke i första hand afse att utgöra ett mönster för läraren eller lärarinnan i ämnet, utan åsyfta vinnandet af erfarenhet angående bästa sättet att anordna, fördela och till tiden begränsa en sådan undervisning. Ej blott genom föredrag, utan äfven, framför allt, genom lektioner med frågor skulle undervisaren kunna inhämta erfarenhet om de kraf, som elevernas ståndpunkt ställer på kursens innehåll såväl som dess form och metod. Denna erfarenhet skulle sedan tillgodogöras ej blott vid följande kurser, som gifvas af vederbörande seminarielärare, utan först och alldeles särskildt vid utarbetandet af de ofvan omtalade, för undervisningen vid seminarierna afsedda läroböckerna rörande rusdryckerna m. m. Endast under förutsättning, att vid utarbe-

tande af dessa framställningar en vid praktiska undervisningsförsök vunnen erfarenhet föreligger, torde desamma kunna väntas blifva verkligt goda och ändamålsenliga.» Kommittén föreslog Svenska sällskapet att ingå till Kungl. Maj:t med framställning i ofvannämnda syfte. Såvidt jag känner, har emellertid intills nu ingenting åtgjorts i saken.

Under år 1908 gjorde S. S. U. H:s centralstyrelse en förfrågan hos sina lokalföreningar vid seminarierna, i hvad mån nykterhetsundervisningen där vore genomförd. Svar inkommo från föreningarne vid högre lärarinneseminariet, 5 folkskollärarinne- och 8 folkskollärareseminarier samt från 7 lägre seminarier med ett- eller treårig kurs.

I det förstnämnda seminariet meddelades nykterhetsundervisning i samband med fysiologi och hälsolära såväl i seminarieafdelningen som i normalskolans åttonde klass.

Af föreningarna vid *folkskollärarinneseminarier* hade så godt som alla jakande besvarat frågan: om öfver hufvud taget någon nykterhetsundervisning därstädes bedrefs. »Ytterst litet» hade man dock anmärkt från ett håll, och vid trenne af dessa seminarier syntes vederbörande anse, att det endast var i öfningsskolan, som nykterhetsundervisning behöfde meddelas. Vid ett seminarium hade S. S. U. H.-föreningen anordnat nykterhetslektioner, till hvilka seminariets alla elever inbjudits.

Så godt som uteslutande syntes nykterhetsundervisningen meddelas i samband med fysiologi och hälsolära. Här har den ju otvifvelaktigt en mycket viktig plats. Men för en klar uppfattning af nykterhetsfrågan är det säkerligen af allra största vikt att äfven erhålla undervisning om rusdrycksbrukets sociala verkningar. Månne ej denna synpunkt kommer alltför litet till sin rätt vid den undervisning, som meddelas såväl i de flesta seminarierna som i många andra läroanstalter? De inkomna uppgifterna syntes gifva detta vid handen.

Vid tvenne *folkskollärareseminarier* bedrefs nykterhetsundervisningen »ganska energiskt» i samband med såväl historia som naturkunnighet och kristendom. Nykterhetsfrågan lämnades år 1908 som ett af ämnena i afgångsskrifning vid Göteborgs seminarium. Ett 10-tal elever valde detta ämne, hvilket ju visar, att insikter ej saknades. Vid ett af läraresemi-narierna bedrefs nykterhetsundervisning endast »i någon mån», vid ett annat »knappast», vid ett tredje endast i samband med naturkunnighet. Från två läraresemi-narier meddelades, att *ingen* nykterhetsundervisning förekommer utom i öfningsskolan vid det ena af dem. Ett seminarium var nybildadt, hvarför uppgifterna därifrån blefvo ofullständiga.

Från de sju *lägre seminarierna* meddelades, att ingen nykterhetsundervisning förekom i tre af dem, men i de fyra öfriga ställde sig lärarne förstående och sökte på allt sätt främja nykterhetsintressena.

Huruvida folkundervisningskommittén i sitt utlåtande rörande seminariernas omorganisation och den nya normalplanen för folk- och småskolor kommer att äfven framlägga förslag till nykterhetsundervisningens rationella och fullständiga ordnande, har jag ej varit i tillfälle erfara. I hvarje fall är denna kommittés uppgift så omfattande och kräfvande, att det torde vara hart när omöjligt för densamma att på detta speciella, men likväl ur den allmänna folkuppfostrans synpunkt så betydelsefulla område göra de undersökningar och utarbeta de bestämmelser och läroplaner m. m., som äro ägnade att göra nykterhetsundervisningen fullt effektiv och att inordna densamma såsom en integrerande del i den allmänna folkundervisningen i alkoholfrågan. Härför kräfves äfven, enligt mitt förmenande, ett intimt samarbete med de organ, som äro verksamma på andra områden af denna folkundervisning och framför allt med nykterhetssällskapens speciella organisationer för nykterhetsundervisningens befrämjande, hvilka under sin långvariga verksamhet på detta område torde hafva förvärfvat sig erfarenheter, som kunna blifva till gagn.

Hvad nykterhetsundervisningen vid de högre allmänna läroverken beträffar, så torde densamma ännu vara tämligen sparsam i trots af öfverstyrelsens prisvärda åtgärd att i kursplanen för realskolan äfvensom för gymnasiet införa bestämmelser om sådan undervisning i sammanhang med hälsoläran. Denna undervisning meddelas inom realskolan endast i klass 6 samt inom gymnasiet i 2:a ringen. Huruvida under de två timmarna för det mycket omfattande ämnet biologi (hvari som bekant företrädesvis zoologi och botanik ingå) i realskolans 6:e klass och gymnasiets 2:a ring någon väsentlig tid skall kunna afvinnas för alkoholspörsmålets behandling, torde vara skäligen problematiskt. I hvarje fall blir det beroende på lärarens större eller mindre intresse för ämnet. Och att intresset för denna frågas behandling vid de högre allmänna läroverken icke är vidare stort (med åtskilliga vackra undantag) bestyrkes af de undersökningar, som gjorts i detta afseende dels åren 1899 och 1900 genom studenternas helnykterhetssällskaps i Uppsala försorg, dels år 1908 genom S. S. U. H:s centralstyrelse. Den första frågan, som år 1908 uppställdes, var, huruvida öfver hufvud taget någon nykterhetsundervisning bedrefs vid resp. läroverk, till synes en underlig fråga, då man tar i betraktande bestämmelserna i undervisningsplanen för realskolan af den 2 mars 1906. Men den vi-

sade sig vara fullt befogad. Eleverna vid sex läroverk förklarade alldeles bestämdt, att ingen nykterhetsundervisning där meddelades. Vid åtta läroverk var den meddelade nykterhetsundervisningen af så ringa omfattning, att svaren vacklade mellan nej och ja. »Undervisningen har gått så till i klass 7: 1, att läraren framvisat några planscher och sagt namnen på bilderna», berättades på ett håll. I öfriga klasser hade ingen som helst nykterhetsundervisning meddelats. En annan rapport säger: »Vid undervisningen i naturlära få lärjungarne visserligen som hastigast dra igenom rusdryckernas verkningar, men detta sker med så litet allvar och intresse, att det knappast kan kallas nykterhetsundervisning.»

Något mindre styfmoderligt blef nykterhetsundervisningen behandlad vid 18 läroverk. Där lästes ämnet i samband med biologi och hälsolära, vid 8 läroverk behandlades det äfven under kristendomstimmarna, vid ett läroverk dessutom också i samband med statskunskap. Detta visar, att man börjar fästa afseende äfven vid andra sidor af alkoholspörsmålet än de, som stå i närmaste samband med hälsoläran och etiken.

Den tid, som är anslagen till ämnet hälsolära, torde vara alltför knapp, att döma af ett meddelande, att man vid ett af våra främsta läroverk i allmänhet ej hinner med mera af hälsoläran än genomläsning af kapitlet om njutningsmedlen, fyra sidor i Almqvists lärobok. Ämnet är emellertid af den stora betydelse, att ett noggrannare studium däraf säkerligen ej skulle vara betydelselöst.

Gifvetvis hafva förhållandena otvifvelaktigt åtskilligt förbättrats sedan 1908, men att nykterhetsundervisningen vid de högre allmänna läroverken likväl ännu lämnar ofantligt mycket öfrigt att önska såväl i fråga om omfattning, tid och allvar som ock beträffande undervisningsmateriel, läro- och läseböcker, är ställdt utom allt tvifvel. Att detta skall hafva sin allvarliga och sorgliga återverkan på de mera bildade klassernas allmänna åskådning och ställning i alkoholfrågan, ligger i öppen dag. Och att respekten för gällande lagar och förordningar till alkoholismens bekämpande icke skall blifva alltför stor inom dessa klasser, är lika uppenbart. Mestadels lefver man också på detta håll i den djupaste okunnighet såväl beträffande gällande nykterhetslagstiftning som nykterhetsrörelsens elementäraste principer. Lägger man härtill, att vid de flesta andra högre läroanstalter af olika slag saknas hvarje som helst bestämmelse rörande en ordnad nykterhetsundervisning, så bör man lätt kunna förstå, huru absolut nödvändigt det måste vara att här ingripa för att i tid äfven inom dessa folklager genom undervisning och fostran lägga den breda och fasta grund-

val, förutan hvilken lagstiftningen icke skall kunna medföra de effektiva resultat, som därmed afses. Och att härutinnan tiden är mogen för bättre organisation och kraftigare åtgärder, det visas bland annat därutaf, att vid många af dessa läroanstalter lärarne själfva i allt större antal ådagalägga det lifligaste intresse för nykterhetsundervisningen både genom att besöka för dem tillgängliga kurser i alkoholfrågan och genom att deltaga i elevernas eget frivilliga studiearbete på detta område.

Hvad slutligen universiteten och högskolorna beträffar, så torde därstädes knappast förekomma ordnad nykterhetsundervisning. Prästkandidaten, som under sitt blifvande kall kommer i beröring med lifvets mest skiftande företeelser och som väl i första rummet borde vara rustad och beredd att i verkligheten göra barmhärtighetens religion lefvande, han går ofta nog till sitt värf utan verklig kännedom om alkoholens nedbrytande verkningar i sedligt och socialt afseende, liksom han i många fall är i afsaknad af djupare kunskap rörande andra viktiga samhällsfrågor. Och ändå skall han betraktas såsom ledare, undervisare och fostrare icke blott för sina konfirmander, utan jämväl för fullvuxna medborgare. Visserligen skaffa sig många numera utanför de rent teologiska studierna genom eget initiativ goda kunskaper i hithörande frågor, men kategorien utaf de i socialt afseende mindre intresserade och mindre kunskapsrika prästmännen och teologerna är ännu så betydande, att uppmärksamheten mera än hittills bör riktas därpå. Denna omöjlighet och obenägenhet att söka sätta sig in uti och förstå samhällsföreteelserna och de stora sociala strömningarne i tiden biter sig ofta nog så fast, att den sitter kvar hela lifvet igenom, hvarpå exempel icke saknas.

På samma sätt förhåller det sig med medlemmar af de filosofiska, medicinska och juridiska fakulteterna. Hur skall en lärare, som vid universitetet icke ägnat den ringaste uppmärksamhet åt alkoholfrågan och som vid profårskursen icke heller fått särskild anledning syssla med detta spörsmål, vara kompetent att vid läroverket meddela den lagstadgade nykterhetsundervisningen på ett sådant sätt, att syftemålet med densamma uppnås? Huru skall en läkare, som på sin höjd sysslat en smula med alkoholens fysiologiska verkningar, kunna vara rustad att effektivt bekämpa alkoholens ödeläggelser i alla dess former? Huru skall en jurist och domare, som icke studerat nykterhetslagstiftningens utveckling och som är obekant med alkoholens natur och verkningar, kunna rätt fullgöra sitt maktpåliggande värf? Det är icke underligt, att särskildt bland jurister och läkare, men äfven bland universitetsbildade lärare och präster,

ofta nog förefinnas proportionsvis mindre intresse för och större okunnighet i alkoholfrågan än bland andra. Detta torde bero icke blott på den miljö, hvari de fostrats, utan icke minst på afsaknad af en tillfredsställande nykterhetsundervisning vid de högre allmänna läroverken, universiteten och högskolorna. Och så har den relativa afskildheten från lifvets verkligheter under studietiden och en alltför ensidig teoretisk utbildning satt pricken öfver i.

Huruvida ett bifall till den af herr Byström vid åtskilliga tillfällen väckta motionen om inrättandet af en professur i alkohologi skulle vara ägnadt att undanröja dessa missförhållanden, lämnar jag därhän. Alkoholfrågan, socialt betraktad, är så mångsidig och omfattande, att dess lösning näppeligen skulle kunna i någon mån påverkas genom inrättandet af en professur eller genom upprättandet af det påyrkade vetenskapliga institutet, huru intressant, teoretiskt sedt, detta än kunde vara. Snarare skulle väl planlagda kurser i ämnet af lämplig omfattning och i nära anslutning till de skilda studiegruppernas ämnen och lefnadskall vara att förorda. Under alla förhållanden måste *något* göras äfven vid de nu ifrågavarande högsta läroanstalterna. Äfvenledes torde vid profårskurserna och i öfrigt genom lämpliga åtgärder — exempelvis genom examination i frågan — böra sörjas för, att vederbörande ej gå oförberedda till sina viktiga värf i lifvet.

Från nykterhetssällskapens sida har under de senaste båda årtiondena ägnats en allt större uppmärksamhet åt folkupplysningen i nykterhetsfrågan. Så beslöts vid 1896 års förbudskongress att till chefen för ecklesiastikdepartementet göra hemställan om »*att* undervisning af sakkunniga lärare om alkoholens förrädiska natur och förödande verkningar — — — måtte i största möjliga utsträckning meddelas vid rikets universitet och seminarier; *att* åtgärder måtte vidtagas för att få Huss' varningsord anslagna i alla läroanstalters lokaler i hela riket.» Dessutom beslöt kongressen hemställa, »*att* nykterhetssällskapen måtte, helst i samråd med lärarne, med all ifver upptaga nykterhetsarbetet bland ungdomen vid våra universitet, allmänna läroverk m. fl. skolor.» Från detta år daterar sig äfvenledes S. S. U. H:s uppkomst och arbete, som just tog sikte på sistnämnda önskemål. Från denna verksamhet vid läroanstalterna har sedermera utvecklat sig speciella organisationer bland prästerna och lärarne.

Resolutioner i liknande syfte antogos bland annat vid nordiska nykterhetsmötet i Kristiania 1900, Stockholm 1902 och vid 4:e förbudskongressen i Stockholm 1905. Vid sistnämnda tillfälle inlämnades till

Kungl. Maj:t en petition, hvari begärdes, »*att* kunskap i alkohologi hädanefter måtte blifva ett nödvändigt villkor för lärareanställning vid folkskola samt för vederbörande ämneslärare vid öfriga offentliga skolor; *att* kungl. cirkuläret af den 4 november 1892 rörande undervisningen om de rusgifvande ämnenas natur och verkningar utvidgas sålunda, att den undervisning, som skall meddelas från naturvetenskaplig synpunkt, skall lämnas å särskild tid i samband med ämnet hälsolära; *att* för ämnet lämplig åskådningsmateriel må i största möjliga omfattning och till billigaste pris tillhandahållas skolorna genom statens försorg och *att* kraftiga åtgärder måtte från statens sida vidtagas för att göra de vid de offentliga skolorna redan anställda lärarne kompetenta att undervisa i alkohologi.»

År 1901 upprättade nykterhetssällskapen en institution — Centralförbundet för nykterhetsundervisning — i syfte att genom samlade krafter uppnå en mera kraftig och omfattande upplysning i alkoholfrågan. Under sin tioåriga verksamhet har centralförbundet under kraftig medverkan utaf stat, landsting och kommuner, skolmyndigheter m. fl. anordnat ett 60-tal så kallade populärvetenskapliga veckokurser i alkoholfrågan, hvarigenom såväl lärarekåren som den stora allmänheten otvifvelaktigt kraftigt påverkats i nykterhetsvänlig riktning.

År 1906 tillsatte förbundet en permanent undervisningskommitté med uppgift att framlägga förslag till nykterhetsundervisningens ordnande vid undervisningsanstalterna äfvensom att föreslå åtgärder för tillgodoseendet af behofvet af undervisningsmateriel, läro- och läseböcker m. m. i detta ämne liksom ock åtgärder för främjande af lärarekårens fortbildning härutinnan.

I denna kommitté, som ännu fungerar, inträdde lektorn i naturalhistoria och kemi vid Södermalms högre allm. läroverk, docenten filosofie doktor K. H. Bohlin, rektorn vid Uppsala seminarium H. M. Dahlgren, öfverläraren i Stockholm, Mats Dalborg, ledaren i centralförbundet för nykterhetsundervisning, filosofie kandidat August Ljunggren, folkskoleinspektören i Stockholm, professor Frans von Schéele, föreståndarinnan för statens normalskola för flickor, fröken Matilda Widegren, professorn i patologisk anatomi vid Karolinska institutet, medicine doktor Curt Wallis och professorn i fysiologi vid Uppsala universitet, medicine doktor Hjalmar Öhrvall, samt från och med år 1911 folkskolläraren i Timrå A. J. Granström efter rektor Dahlgren, som då anhöll om entledigande på grund af sitt ökade arbete i folkundervisningskommittén. Dessa kommitterade uppgjorde planen till de nio, resp. sex veckors sommarkurser i alkohologi och

hälsolära, som sedan år 1908 resp. 1910 anordnats för lärare vid folkskoleseminarier, läroverk och folkhögskolor äfvensom vid folkskolan. För dessa kurser har, som bekant, staten anslagit ett årligt anslag på 25,000 resp. 33,000 kronor, hvarjämte landstingen bidragit med $^1/_3$ af folkskollärarnas dagtraktamenten. Anslaget till 9-veckorskursen, i hvilken årligen mottagits 20 lärare, sänktes emellertid år 1911 till 18,000 kr., hvarigenom äfven deltagareantalet måste sänkas till 16. I 6-veckorskursen hafva deltagit 100 lärare årligen, fördelade på länen efter folkmängden inom dessa. Då emellertid lärarekåren vid rikets folk- och småskolor under år 1910 uppgick till 21,585 och då ännu de allra flesta högre undervisningsanstalterna stå oberörda af denna undervisning, så inses lätt, huru nödvändigt det är, att äfven på detta område allvarligt öfverväges, på hvad sätt det skall blifva möjligt att snabbare och effektivare nå fram till lärarekåren i dess helhet.

Kommitténs öfriga uppgifter har den hittills sett sig ur stånd att förverkliga, dels beroende på dess afsaknad af tillräckligt motiverad befogenhet att taga undervisningsanstalternas egen medverkan i anspråk för sina undersökningar och förslag, dels ock på grund af bristande ekonomiska tillgångar för åstadkommandet af den materiel samt de läro- och läseböcker m. m. som kräfvas, och hvars utarbetande förutsätter helt andra resurser än som stått till buds. Genom utgifvandet af ett särskildt organ — Tirfing, tidskrift för nykterhetsundervisning och hälsolära — hvari införts lektionsutkast, läroplaner m. m., har emellertid centralförbundet sökt att i någon mån vara lärarekåren och nykterhetsföreningarna behjälplig vid nykterhetsundervisningens bedrifvande. I detta syfte hafva äfvenledes verkat förbundets utställningar och bibliotek, dess instruktionskurser, förmedling af undervisare och instruktörer m. m.

Särskildt effektivt har det arbete visat sig vara, som utförts af till församlingarna utsända undervisare, hvilka i skolor och föreningar, med prästerna, lärarekåren och allmänheten såsom åhörare, hållit lektioner med barnen och inför dessa och den öfriga publiken demonstrerat den tillgängliga undervisningsmaterielen. Sedan framställningar om dylika turnéer började inkomma allt talrikare, utan att man såg sig i stånd att tillmötesgå desamma, enär kompetenta undervisare ej kunde uppbringas och ej heller medel till deras resor och aflöningar funnos, ingick centralförbundet till Kungl. Maj:t med anhållan, att lärare, som beviljades tjänstledighet för dylikt uppdrag, måtte få räkna tjänstår och löneturs rätt äfven under denna tid, hvilken anhållan emellertid icke då ledde till någon åtgärd.

Skall det blifva möjligt att åstadkomma en allmän folkundervisning i denna fråga, torde det dock vara nödvändigt, att lärarekårens kraftiga medverkan i viss utsträckning må kunna tagas i anspråk äfven utanför lärarens egentliga verksamhetsområde, utan att han därför går miste om sina löneförmåner. På annat sätt torde det ej vara möjligt att erhålla kompetenta medhjälpare i tillräckligt antal för de uppgifter, som i denna fråga föreligga. Dessutom torde resestipendier böra utdelas i tillräckligt antal för studium af nykterhetsrörelsen, nykterhetsundervisningen, lagstiftningen m. m. i utlandet. På så sätt skulle äfven framdeles många goda uppslag och lärdomar kunna inhämtas, som borde blifva af betydelse för arbetet här hemma. Mig veterligen, ha dylika stipendieresor på statens bekostnad för studium af alkoholfrågan i utlandet endast i ytterst få fall förekommit.

Sedan 30 år verka inom vårt land särskilda ungdomsorganisationer under ledning af de stora nykterhetsföreningarna. År 1910 utgjorde dessa ungdomsföreningars medlemsantal:

Goodtemplarordens	67,596
Blå Bandets	12,680
Nationalgoodtemplarordens	8,853
Templarordens	7,396
Verdandiordens	3,332
Hvita Bandets, omkring	500
Summa	100,357

hvarjämte vid skolorna af Sveriges lärares nykterhetsförbund bildats en särskild barnförening, kallad Sveriges Vår, hvilken arbetar under så enkla former, att föreningens medlemsantal icke kan angifvas.

Det ojämförligt största antal medlemmar i ofvan omnämnda ungdomsföreningar utgöres af barn i åldern 6—15 år. Efter 15-årsåldern ingå vanligen de unga i respektive hufvudorganisation. Många kvarstå dock tillika i föreningarna såsom »äldre medlemmar», hvartill också räknas de äldre nykterhetsvänner, som såsom ledare och understödjande medlemmar ingå i ungdomsföreningarna.

De olika ungdomsorganisationernas arbetssätt präglas helt naturligt i viss mån af vederbörande hufvudorganisationers, men är mycket förenkladt. Mötena hållas en gång i veckan eller hvarannan vecka. De börja och sluta med sång och några allmänna maningsord af ledaren. Så förekom-

mer en nykterhetslektion, uppläsning af goda dikter, förtäljande af sagor m. m., som kan intressera de unga. Intet möte går utan att barnen erhålla erinran om nödvändigheten att iakttaga nykterhet och andra goda seder, såsom afhållsamhet från tobaksbruk, svordomar och spel.

Såsom ledare för dessa ungdomsorganisationer ha tusentals män och kvinnor merendels ur de fattigare samhällsklasserna utan ringaste ersättning offrat ett träget och hängifvet arbete. Och nykterhetsorganisationerna utgifva årligen för detta arbete stora summor af sina hufvudsakligen genom små medlemsafgifter åstadkomna kassor. De veta, att penningarna icke äro bortkastade. Ensamt goodtemplarordens grundloger mottogo åren 1906—1910 öfver 10,000 nya medlemmar direkt från sina ungdomsloger.

När de svenska statsmakterna nu beslutat sig för att på allvar upptaga kampen mot rusdryckerna, torde det här nämnda, af nykterhetsvännerna beprövade medlet icke böra lämnas ur räkningen. Med ett relativt ringa understöd ur de ännu rikligen flödande rusdrycksmiljonerna skulle våra ungdomsorganisationer säkerligen kunna uträtta ett mycket betydande arbete för allmän folknykterhet och till beredande af folkviljan för ett slutligt rusdrycksförbud.

Nykterhetssällskapens distrikts- och lokalorganisationer hafva gifvetvis äfven genom föreläsningar, genom inrättandet af studie- och biblioteksverksamhet bedrifvit ett omfattande upplysningsarbete bland den stora allmänheten. Frågan är emellertid, om icke detta arbete kunde göras mycket mera planmässigt och effektivt, om det på lämpligt sätt understöddes af statsmakterna. Ingenting hindrar, att dessa organisationer jämställas med vanliga föreläsningsföreningar och efter vissa grunder samt under tillbörlig kontroll tillerkännas understöd af statsmakterna i förhållande till det arbete, som presteras, äfvensom att de samtliga vid inköp af materiel jämställas med skolorna. Härigenom skulle säkerligen arbetsintensiteten stegras. Och att arbetets kvalitet icke skulle förminskas, torde vara självklart. Ett direkt samarbete borde inledas mellan nykterhetsorganisationerna och skolmyndigheterna i syfte dels att fördjupa nykterhetsundervisningen *inom* skolan genom lämpliga föreläsnings- och lektionsserier, dels att omhändertaga ungdomen, när den står i begrepp att *lämna* skolan eller just i den ålder, då den är mest utsatt för frestelserna. Efter hvad jag kan se, finnas inga andra organisationer, som äro så lämpliga och väl skickade att samarbeta med skolan härutinnan. Självklart är ock, att alla skollokaler öfver hela landet böra gratis stå öppna för nykterhetsföreningarnas arbete,

då de icke äro tagna i bruk för andra ändamål, likaså kommunalrum och andra det allmänna tillhörande lokaler.

Vid ungdomens utträde ur skolan borde genom statens försorg till hvar och en utdelas en kortfattad skrift, innehållande i njutbar form det viktigaste han behöfver få upplysning om i fråga om rusdryckernas och nikotinets verkningar, hälsolärans grundregler, vikten af sparsamhet m. m. I Tyskland spridas miljontals s. k. »Blätter zum Weitergeben», äfvensom småkort, innehållande »hvad hvar och en bör veta i alkoholfrågan», »hvad arbetaren bör veta», »hvad en mor, en far, en son, en dotter, en soldat etc. bör veta». En sådan upplysning, planmässigt bedrifven, skulle säkerligen vara af den allra största nationella betydelse för hela vårt folk. Men denna upplysning skulle äfven komma rent personligt till arbetsplatserna, till lägerplatserna, till järnvägsmän och andra statens tjänstemän och alltid så beskaffad, att den kunde anknytas till de förhållanden, under hvilka hvar och en lefver. Å lägerplatserna kunde lämpligen föreläsningskurser i alkoholfrågan anordnas under samverkan med militärbefälet, såsom redan ifrågasatts här och hvar, och för detta ändamål borde nödiga instruktioner utfärdas.

Genom en serie dylika åtgärder, väl afvägda och under ledning af en af staten understödd och kontrollerad centralorganisation med auktoriserad befogenhet att samarbeta med skolmyndigheter och andra det allmännas organ på olika områden, skulle den allmänna folkupplysningen och folkuppfostran i nykterhetsfrågan och därmed nära sammanhängande spörsmål snabbare och mera effektivt kunna tränga igenom alla samhällslager och därmed skapas de nödvändiga förutsättningarne för en effektiv nykterhetslagstiftning. Samtidigt skulle vinnas en fördjupad ansvars- och samhörighetskänsla, ökadt välstånd och större ekonomisk bärkraft, gedignare folkupplysning och folkbildning, allt vinster, som ett litet folk som vårt icke bör förakta.

När lagstiftarne nu gå att förbereda åtgärder, som syfta till en så småningom skeende »torrläggning» af hela landet, bör man komma i håg, att det icke är de själfva utan det uppväxande släktet, som kommer att lefva under ett rusdrycksförbud. En ungdom, fostrad redan från början till nykterhet, skall finna ett dylikt samhällstillstånd helt naturligt och därför icke vara i behof af vare sig »alkoholnämnder» eller tillståndsbevis att få köpa spritdrycker. Ett släkte utan beroende af alkoholbegär och alkoholvanor skall hysa respekt för förbudslagen och blifva dess säkraste

skydd. Ett sådant släkte, där det äfven i öfrigt håller måttet, skall också blifva det säkraste värnet för Sveriges framtida självständighet.

Då det sålunda på ofvan anförda skäl synes mig af behofvet påkalladt, att jämsides och i nära samband med en blifvande reviderad nykterhetslagstiftning, oafsedt hur långt den än må komma att syfta, vidtagas planmässiga och effektiva åtgärder för nykterhetsundervisningens befrämjande inom alla klasser och folklager, och då detta icke torde kunna ske, med mindre — efter verkställd sakkunnig utredning af hela detta spörsmål — en enhetlig plan framlägges för denna undervisning, grundad på samverkan mellan staten och alla de officiella eller mera privata organ, som nu äro verksamma på detta område, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla:

att Kungl. Maj:t ville åt den kungl. nykterhetskommittén jämväl uppdraga att efter verkställd utredning inkomma med förslag till en planmässigt bedrifven, effektiv nykterhetsundervisning såväl inom som utom skolan, eller — om detta ej låter sig göra —

att Kungl. Maj:t måtte på annat sätt vidtaga åtgärder i ofvannämnda syfte.

Stockholm den 5 februari 1912.

Nils Helger.